

Návrhy na změny při výkonu znalecké činnosti

MUDr. Marta Holanová
44. česko-slovenská soudně psychiatrická konference
Praha 14. 12. - 16. 12. 2023

Proč jsou změny potřeba?

- Přijetí zákona č. 254/2019 Sb. nepřispělo ke zlepšení podmínek pro výkon činnosti soudních znalců, spíše opak je pravdou.
- V kontextu přípravy zákona neproběhla širší diskuze o dlouhodobé koncepci znalecké činnosti, která by správně měla
 - zohlednit praktické zkušenosti soudních znalců (právní úprava by měla být přizpůsobena požadavkům praxe, zákon č. 254/2019 Sb. jde bohužel opačným směrem).
 - vytvořit úpravu znalecké činnosti, která přežije několik volebních období.
 - nastavit systém přípravy nových znalců tak, aby byla zachována dlouhodobá kontinuita znalecké činnosti.

Obsah

- I. Přípomínky k zákonu č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech**
- II. Návrhy na organizační změny**
- III. Problematika ochranných léčeb**

I/1. Přípomínky k zákonu č. 254/2019 Sb.

- Klade na znalce z oboru zdravotnictví odvětví psychiatrie **nepřiměřeně vysoké** nároky, které nesouvisí s jejich odbornými znalostmi a jejich znaleckým výkonem.
- Zbytečně zatěžuje administrativu spojenou s výkonem znaleckého posudku, neboť vyžadování promptního předávání informací na MSp vzbuzuje dojem, že „někdo tam nahoře“ potřebuje být neustále průběžně informován, na čem se „zde dole“ pracuje.
- MSp není prostředníkem pro výkon znalecké činnosti, ale stává se stresorem. Pro znalce – psychiatra bylo typické, že znaleckou činnost vykonával při výkonu své odborné praxe. Nelze si v praxi představit, že během dne bude znalec přednostně řešit komunikaci s MSp a pak vlastní znaleckou činnost a práci s pacienty.

I/2. Připomínky k zákonu č. 254/2019 Sb.

Z pohledu lékaře – psychiatra je znalecká činnost v podmínkách zákona č. 254/2019 Sb. odrazující svou **nadměrnou administrativní a stresovou zátěží, která nesouvisí s kvalitou znaleckého posudku.**

Letitý soudní znalec, vysoce kvalifikovaný odborník, který je ochoten vykonávat nezastupitelnou odbornou činnost ve prospěch společnosti za současných podmínek

- vrací znalecké razítko nebo to zvažuje,
- případně odkládá výkon znalecké činnosti pod různými záminkami, přičemž mezi mladšími kolegy o tuto činnost není zájem.

Z různých soudů nám prosebně volají o posudek a naříkají, že jde o kolaps! Ví se to na MSp?

I/3. Připomínky k zákonu č. 254/2019 Sb. Návrhy řešení v novele

- Pozastavit vymáhání povinností vyplývajících z nešťastného zákona č. 254/2019 Sb., aby se alespoň zkonsolidovala současná krizová situace a setrvala část znalců, kteří zvažují odevzdání razítka.
- Zamyslet se nad zjednodušením zákonných povinností, např. zkoušení nahradit povinným školením znalců a změnit excesivní administrativní povinnosti.

I/4. Přípomínky k zákonu č. 254/2019 Sb., projednávaný návrh novely zákona

Znalcům zapsaným do seznamu znalců podle právní úpravy účinné před 1. 1. 2021, kteří dosud nepodali žádost o zápis do seznamu znalců podle nového znaleckého zákona, se navrhuje umožnit výkon znalecké činnosti bez časového omezení i po 31. 12. 2025. Tzn., že uplynutím dosud stanoveného pětiletého přechodného období nedojde k 1. 1. 2026 ex lege k zániku jejich znaleckého oprávnění a budou moci nadále vykonávat znaleckou činnost v původním rozsahu (§ 46, § 48).

Vedle toho bude těmto znalcům do 31. 12. 2025 umožněno dobrovolně podat žádost o zápis do seznamu znalců podle nového znaleckého zákona ve stejném znaleckém oboru a odvětví, v němž dosud vykonávali činnost, a to již za podmínek podle nového znaleckého zákona. Nadále platí, že podá-li znalec jmenovaný podle ZZT před uplynutím pětiletého přechodného období žádost o zápis do seznamu znalců podle nového znaleckého zákona, považuje se zvláštní část vstupní zkoušky za splněnou (§ 46 odst. 3 ZnalZ).

II/1. Návrhy na organizační změny

- ✓ **Zrušení centralizace a návrat do krajů.** To umožní např. konzultativní (ale také výukové) setkávání znalců, navázání smysluplné spolupráce se soudy a OČTŘ, popř. kontrolu nad kvalitou práce jednotlivých znalců. Lze zvážit i návrat ke krajským poradním sborům, které mohou pružně a s místní znalostí průběžně řešit problémy.
- ✓ **Návrat k znaleckým dvojicím a vytvoření "znalce čekatele",** tedy lékaře, který by byl vytypován jako vhodný pro znalectví - analogie se soudci, kde je soudce čekatel, nebo s advokáty, kteří mají advokátní koncipienty. Tímto způsobem je možno motivovat a vychovávat nové znalce.
- ✓ **Vyžadovat u počínajících znalců garanta odborné kvality.**

II/2. Návrhy na organizační změny

- ✓ **Je vhodné společným úsilím MZd a MSp zřídit forenzně psychiatrické státní zařízení.** Je nedostatek znaleckých ústavů, kde by mohl být jedinec hospitalizován a po nezbytnou dobu sledován. Teprve až na tomto základě by byl vypracován znalecký posudek (vězeňské psychiatrické oddělení v Brně, ani privátní znalecké kanceláře toto nezajišťují).

Pokud „reforma“ zdravotnictví hovoří o multidisciplinárních forenzních týmech, je to jen utopie. Tzv. „funguje“ pouze bohnický tým, jiný není. CDZ nemají dostatek odborných pracovníků, kteří by v současné době zajistili výkon stovek OLA.

III/1. - Problematika ochranných léčeb ambulantních

- Soudy nerozlišují, komu a za jakých podmínek OLA nařizují.
- Zkušenosti a zaměření psychiatrických ambulancí (většinou privátních) se velmi liší.
- Nejsou dána pravidla, jak má OLA probíhat.
- Ambulance zařazují „pacienty s OLA“ mezi běžnou klientelu a komunikují s nimi za stejných podmínek. Nemají nástroje k objektivnímu ověření informací o jejich sociálním zázemí, spoléhají jen na jejich spolupráci.
- Výdaje spojené s OLA nejsou hrazeny ze zdravotního pojištění, což se týká i komunikace se soudy (formou písemnou nebo formou osobního výslechu), či monitorování a zvaní pacienta. Takový pacient bývá zvláště rizikový a pro psychiatra „za trest“.

III/2. - Problematika ochranných léčeb ambulantních

Na co lze v praxi narazit

- ? Soud nařídí OL do ambulance, která nemá smlouvu se ZP odsouzeného.
- ? Odsouzený má nařízeno OL u více soudů.
- ? Nařízení více druhů ochranných léčeb do jedné ambulance.

Návrh na řešení

Je potřeba upravit podmínky výkonu ochranné psychiatrické léčby a zvážit, za jakých podmínek a kterým zdravotnickým zařízením (ambulancím) bude vhodné ochranné psychiatrické léčení svěřit. Takové ambulance musí mít

- odbornou a organizační způsobilost k výkonu ochranného psychiatrického léčení, včetně schopnosti komunikovat se soudy a s policií,
- možnost pružně spolupracovat se sociálními a rehabilitačními službami, nejlépe za tímto účelem zřízenými státem.

III/3. - Problematika ochranných léčeb ústavních

- Dlouho trvá, než je OLÚ uložena soudem. Pacient v PN čeká v rámci detence, opakují se zbytečné znalecké posudky = plýtvání znalci.
- OLPÚ se mnohdy ukládá v případech, kdy to není indikované, např. u člověka se závažnou mentální retardací, nebo společně s protialkoholní léčbou při dg. abusu alkoholu bez závislosti. Platí to i pro OLPÚ v kombinaci se sexuologickou léčbou. Takové osoby potom posílají soudy zcela zbytečně do ambulancí sexuologů.
- Dochází k prodlužování OLÚ kvůli nedostupným znaleckým posudkům, protože je málo znalců psychiatrů, a sexuologů je ještě méně. Kvůli délce procesu je to pro psychotické pacienty značně demotivující, navíc nelze předem odhadnout, jak to celé dopadne (v Brně soudí cca 10 soudců, každý má na věc trochu jiný pohled, a také státní zástupci se střídají...).

III/4. - Problematika ochranných léčeb ústavních

- **Problémem je zajistit pro hospitalizované pacienty s OL následnou ústavní péči nebo chráněné bydlení, neboť**
 - někdy soudy nechtějí pacienta z OLÚ propustit, když nemá zajištěné ubytování nebo chráněné bydlení; přitom jej ale nelze zapsat do pořadníku, protože má uloženu OLÚ psychiatrickou, tedy „HLAVA 22“,
 - někdy se lze u soudu domluvit, ale nezáleží to jen na soudci, ale i na názoru státního zástupce (ten bývá častěji proti návrhu PN, než samotný soudce).

Návrh na řešení:

Přijetí **samostatného zákona o ochranných léčbách v gesci MZd**; není dostačující zmiňovat se o takto závažné problematice v zákoně o specifických zdravotních službách.

K čemu by měly navrhované změny přispět?

Forenzní psychiatrickou a sexuologickou činnost jsou kompetentní vykonávat mimořádně erudovaní jedinci ve svém oboru.

Pro ně by měly být vytvořeny takové podmínky k činnosti, aby byly jejich schopnosti a odborné znalosti optimálně využity, a to bez zbytečných administrativních a jiných zbytných bariér.

Činnost znalců by měla být v systému kultivována s ohledem na společenské a ekonomické dopady, aby se nedělaly zbytečné znalecké posudky a aby se jejich kvalita zlepšovala.